

LÉKA GÉZA

*Érzelmek emlékezete**Válaszfele egy körkérdésre*

M*i a költészet?* Micsoda kérdés, természetesen bármi lehet! – szalad ki a számon önkéntelenül, még mielőtt átgondolhatnám, valójában mit is mondhatnék én ez ügyben, ráadásul mindössze három gépelt oldalba sűrítve. Hiába, lassacskán hozzászokom, hogy túl az ötvenen mind gyakrabban ragadtatom magam efféle sommás, ellentmondást nem tűrő kijelentésekre, ugyanakkor minduntalan bosszankodom is miatta, hiszen íme, ami az imént még reflexszerűen pattant ki belőlem, mintha valami közszájon forgó evidencia volna, az manapság talán mégsem mondható magától értetődőnek. Még az is meglehet, hogy sohasem volt az. Így aztán e pillanatban már engedékenyebb vagyok, mégis némi gyanakvással nyúlok a szótár után, ugyanis biztosan tudom, hogy ezt a szócikket még soha föl nem lapoztam. Nem mondom, van bennem némi szorongás is, mert szívem szerint egy ponton túl már nem igen merészkednék, sőt, az igazat megvallva, magamtól eszembe se jutna puhatólózni a tudomány, az irodalom válasza, válaszai után. Ilyenkor érzem igazán, hogy „az etika úgy aránylik az erkölcshez, mint a vers a költészethez” típusú mindent bekebelező nagyotmondások éppúgy elriasztanak, mint a szájbarági alapvetések sikátorhangulata, ezért most éppen hogy irodalmon kívüli megerősítésre volna szükségem. Vajon talállok-e ilyet? Izgatottan lapozgatok, majd hosszasan ráncolom a homlokom, míg nem a fogalom harmadik jelentésének b. pontjában végül rálelek a költészet számomra legizgalmasabb, méltatlankodó kifakadásomat kellően árnyaló, ám minden kétséget kizáróan alá is támasztó definíciójára. „A valóság, a természet, az élet jelenségeiben megnyilvánuló, az érzelmeket és a képzeletet megragadó hatás, hatóerő, sajátosság; varázs, ígézet, szépség, báj.” Tehát bármilyen hihetetlenül hangzik is: a költészet költők nélkül is jelen van a világban. Ilyenformán az igazi kérdés immár nem annak mibenléte, hanem sokkal inkább az, képesek vagyunk-e még fölismerni és megtartani érzékeléseink, észleléseink mindennapi gyakorlatában. Vagy olyanokká válunk mi is, mint a kultúrákon s velük önmagukon is átgázoló ultramodern turisták, akik élményeiket mindentől a számítertechnikára bízva, futtában, szinte érzékszervek nélkül kattoztatnak a legkülönbözőbb földi csodák előtt, mert a zavartalan műélvezetet, az önfeledt gyönyörködést hazautazásuk utánra, az otthon kényelmére tartogatják? Hát mégis a civilizáció vészmadarainak lenne igazuk, s előbb-utóbb a lelki jelenségeinkre is rátelepszik ez az áldatlan fogyasztói magatartás?

Ne okoskodj, te csak maradj személyes! Egy költő mindig merjen személyes maradni! – hallom hirtelenjében, valahonnan mélyről, ahol már nemcsak a félévszázados tapasztalatok, de a hozzájuk rendeződött s általuk kiérlelt érzelmek is képesek rendszerré tagozódni, egyfajta lírai emlékezetté összeállni. Én pedig örömmel szívlelem meg, annál is inkább, mert a *primer* költészet – avval együtt, hogy eredendően személyre szabottabb, s így magyarázhatóbb is – éppúgy nélkülözhetetlen eleme az érzelmek evolúciójának, mint a *szekunder*; vagyis a már materializált, betűkben, könyvlapokon tárolt változat, amelynek bejárata előtt Nagy László leválthatatlan szállóigéje strázsál. Ám míg ez

utóbbi professzionális befogadása mindenféle intézményes és egyéb előképzettség függvénye, addig a pusztá létezés opusainak maradéktalan átéléséhez elegendő egy váratlan helyzet, egy rácsodálkozás vagy hirtelen fölismerés, de voltaképpen bármi, ami által az ember egy adott pillanatban a legtöbbet képes tükrözni a Feljebbvalóból.

Magam alig múltam háromesztendő, amikor első ízben találkoztam ezzel a valóságot mindenestől fölforgató jelenséggel. Anyám szerint görcsbe ránduló végtagokkal ébredtem a mandulaműtét utáni altatásból, s percekig csak riadtan forgolódtam, nem tudván elképzelni, mi oka lehet a kórteremben uralkodó siketítő zajnak. Emlékszem, először arra gondoltam, hogy ilyen sistersajt csak megszámlálhatatlanul sok kabóca képes csapni, mégsem láttam közülük egyetlen példányt sem. Aztán kis idő múlva persze rájöttem – miként azt egy mosollyal és egy kézmozdulattal próbáltam is jelezni –, hogy a barátaim, a Lenke néni vezette Labanc úti óvodások sorakoztak föl az ajtóim előtt, s ők rázzák teljes erőből a biztatásomra magukkal hozott, s már-már elviselhetetlenül cserregő színes babzsákokat. Suttogtam is róla valamit, de anyám azonnal leintett, hallgassak és feküdjek végre nyugodtan, mert higgyem el, senki sincs a folyosón. Engem azonban ekkor már nem lehetett becsapni... Olyannyira nem, hogy az évekkel később fülembé jutott szakszerű magyarázattól – mely szerint az étterrel való altatás általános velejárója a hosszas fejfájás – még manapság is akadnak rossz óráim, amikor úgy érzem, mintha megraboltak volna. Ezért aztán, aki – bármely más szavakkal – olyasmit feszeget, hogy a valóság felfokozott (ihletett) pillanataiban a gyermeki fantázia miként válik az elvonatkoztatás, azon keresztül a megrendülés képességének ébresztőjévé, majd legmegbízhatóbb gyakorlóterepévé, az az én szememben sokkal többet tud a költészetről, mint aki álmából fölrázva is képes vég nélkül idézni a világ- és a magyar irodalom remekeit.

Tisztában vagyok vele, ma már fölleltározhatatlan az a sok-sok ajándékba kapott, s hasonló módon megélt *varázs* és *igézet*, amelyeket ez úton is köszönök a sorsnak, ám azt mindenképpen ki kell jelentsem, hogy a legtöbb hálával annak az engem tetőtől talpig lenyűgöző bánrévei rezgőnyárfának tartozom, amelyhez tizenöt nyáron át naponta jártam le a kert végébe, s amelytől akkoriban talán a legtöbbet tanultam. Hogy miről? Legfőképpen levél és lombkorona, rész és egész, látvány és hangulat viszonyáról, mindezek kiismerhetetlen és mindenestől fölkaparó kölcsönhatásáról, de úgy is mondhatnám, hogy a lelket szinte szétfeszítő, mégis szavakba önthetetlen tapasztalásról. Arról a totális titokról mely az elvonatkoztatások és megrendülések legnagyobb klasszisait is meghőkölteti. „Tizenöt éve írok költeményt / és most, amikor költő lennék végre, / csak állok itt a vasgyár szegletén / s nincsen szavam a holdvilágos égre.” – hallhatjuk József Attilától, de ugyanerről számol be a fiát temető Utassy József is, aki szintén képtelen megbirkózni a feladattal: „Harminc esztendeje írok, / hullasárgák a papírok, / és nem tudom kimondani / halálotat, Jóskám!” Ám míg nekik a csillagos égre és a halálra, nekem a *versre* nincsen szavam. És Isten ments, hogy valaha is legyen. Persze megértem én azokat is, akiknek örömet okoz a legpontosabbnak hitt magyarázat fölött eltöprengeni, de megkockáztatom: aki az élet csodáival föltarisznyáltan akár egyszer is feledkezett már bele egy rezgőnyárfa látványába, annak valószínűleg sohasem fog hiányozni.

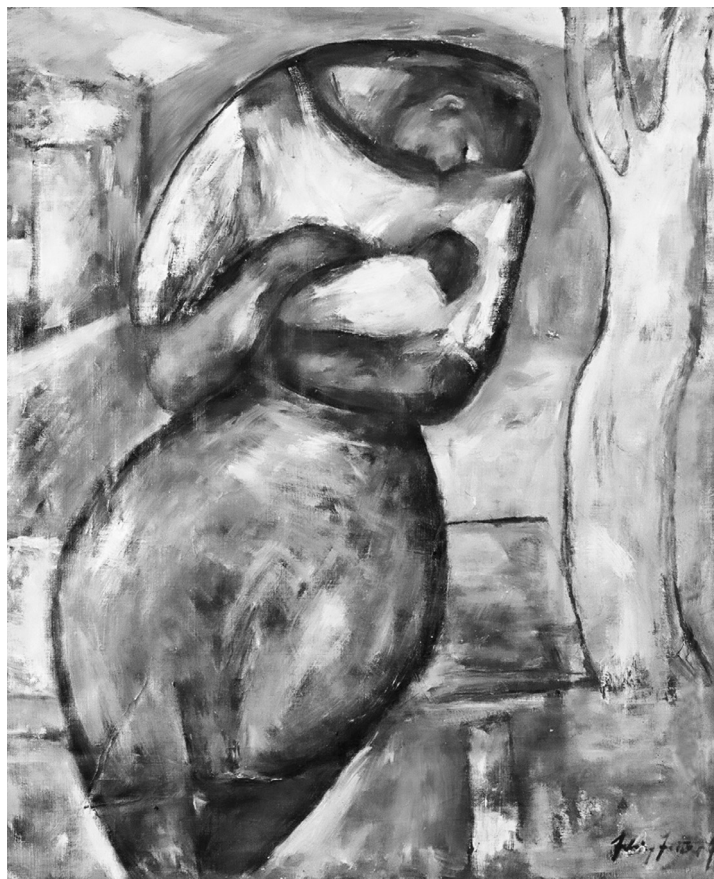
* * *

Félig-meddig gyerek voltam még, amikor egy napon apám leültetett maga elé, s közölte, hogy ő ugyan pontosan tudja, mit jelentenek számomra a szülőfalujában eltöltött

hosszú nyarak, éppen ezért szeretné, ha a következő verset meghallgatnám, mert kíváncsi rá, mit szólok hozzá, s azonnal bele is fogott.

„Sárga a por, pezseg a nap, / négy kaszás megy Lonka alatt. / Lonka táján Ilond fele, / levest visznek, híg a leve. // A dombról utánuk nézek, / mennek lassan, mint az évek. / Mennek lassan és súlyosan. / Csend van. Még szellő se suhan. // Ilond alól visszanéznek. / Ingük ragyog, mind fehérek. / S innen úgy látszik, ha vágna: / négy kis villámmal kaszálnak. // Négy kis villám, nagy a lángja, / estig ragyog a világra. / De még este is van fénye, / s meleg, mint a szívem vére. // Állok, állok fönn a dombon. / Nagy a ragyogás Ilondon. / Látom, nézem, nem látja más: / tüzet kaszál a négy kaszás” (Sinka István: *Ilondi kaszások*).

Láttam én is! Végig az egészet! – lelkeztem. Csak Lonkát Bánrévére, Ilondot meg Sajópüspökire kellett volna cserélni! Akkor tessék, olvasd a többit is! – nyújtotta apám a költő neki dedikált kéziratot füzetét, majd (nem tudtam eldönteni, magának-e vagy nekem) halkan hozzátette: Mert abból még kisülhet valami, ha az ember olykor azon is elgondolkodik, amit korábban egy életre megtanult.

LÉKA GÉZA (1957) Budapesten élő költő.